

Віра Курок, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1474-3879>
Григорій Луценко, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5100-8748>

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

У статті обґрунтовано педагогічні умови та методику розвитку критичного мислення майбутніх офіцерів Національної гвардії України шляхом опрацювання навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань. Аналіз наукових джерел засвідчив, що традиційні методи підготовки курсантів ВВНЗ не завжди забезпечують високий рівень аналітичних і рефлексивних умінь, що актуалізує використання динамічних мультимодальних засобів, таких як відеокейси. Розроблена методика включає підготовчий, аналітичний, проблемно-дискусійний та рефлексивний етапи, що сприяють глибокому осмисленню тактичних ситуацій, виявленню помилок, оцінюванню альтернативних рішень і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Відеоматеріали дозволяють створити умови для інтерактивного аналізу реальних бойових ситуацій, стимулюють когнітивну та емоційну активність курсантів і формують уміння аргументовано оцінювати ризики. Запропоновані психолого-педагогічні умови передбачають поєднання візуального та вербального каналів, організацію дискусій, рефлексивний аналіз і моделювання альтернативних дій. Практична цінність полягає у застосуванні методики в освітньому процесі ВВНЗ НГУ та підвищенні кваліфікації офіцерського складу. Наукова новизна полягає у розробленні системного підходу до використання відеокейсу як засобу розвитку критичного мислення.

Ключові слова: критичне мислення; майбутні офіцери; вищий військовий навчальний заклад; Національна гвардія України; навчальні відеоматеріали; негативний бойовий досвід; відео кейс; професійна підготовка; рефлексивно-аналітична діяльність.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 25.

Vira Kurok, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Head of the Technological and Professional Education Department,
Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1474-3879>
Hryhorii Lutsenko, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Pedagogy, Psychology, Social Work and Management Department,
Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5100-8748>

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE THROUGH THE ANALYSIS OF EDUCATIONAL VIDEO MATERIALS

Introduction. Modern conditions of functioning of the security and defense sector in Ukraine impose high requirements on the professional training of future officers of the National Guard of Ukraine. Future officers should not only possess a high level of specialized, tactical, and managerial skills, but also the ability to quickly analyze information, critically assess situations, predict the consequences of decisions, and act under uncertainty. Therefore, the development of critical thinking is a key competence that determines professional effectiveness and the ability to make well-grounded decisions in complex service conditions.

Purpose – to substantiate and develop pedagogical conditions for forming and developing critical thinking of future officers of the National Guard of Ukraine through the analysis of educational video materials created based on negative experience in performing service and combat tasks.

Methods: theoretical analysis, synthesis, generalization, and systematization of scientific and pedagogical sources; analysis of pedagogical experience; surveys of instructors of higher military educational institutions; comparative analysis of traditional case methods and video-based case methods; pedagogical modeling for developing a methodology of video material analysis.

Results. The study demonstrates that educational video materials based on real negative combat experience provide unique conditions for developing critical thinking. They allow cadets to analyze situations, identify errors, evaluate decisions, and propose alternatives. The use of video-based cases enhances cognitive and reflective activity, stimulates problem-based discussion, and supports practical application of conclusions. A methodology for processing such video materials has been

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

developed, including preparatory, analytical, problem-discussion, and reflective stages, which ensures the active position of cadets as subjects of knowledge. The comparative analysis shows that video cases, unlike classical case methods, provide higher realism, dynamic presentation of events, and emotional engagement, which increases the depth of critical analysis.

Originality. The study substantiates the use of video cases as a pedagogical tool for developing critical thinking of future officers of the National Guard of Ukraine and proposes a structured methodology for their systematic use based on negative combat experience.

Conclusion. The research confirms that the systematic application of educational video materials based on negative experience contributes to the formation of critical thinking, analytical, and reflective skills, and the ability to make well-grounded decisions under uncertainty, enhancing the professional readiness of future officers.

Keywords: *critical thinking; future officers; higher military educational institution; National Guard of Ukraine; educational video materials; negative combat experience; video case; professional training; reflective-analytical activity.*

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування сектору безпеки та оборони України зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ). Офіцерському складу необхідно володіти не лише високим рівнем спеціальної, тактичної й управлінської підготовки, а й умінням швидко аналізувати інформацію, критично оцінювати ситуацію, прогнозувати наслідки прийнятих рішень та діяти в умовах невизначеності. Саме тому розвиток критичного мислення набуває статусу однієї з ключових компетентностей майбутнього офіцера, що визначає його професійну ефективність та здатність приймати обґрунтовані рішення в складних службових умовах.

Проблема полягає в тому, що традиційні підходи до підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) не завжди забезпечують належний рівень сформованості аналітичних та критично-рефлексивних умінь. Переважання репродуктивних методів навчання, недостатня кількість ситуаційних завдань, обмежені можливості для моделювання складних службово-бойових ситуацій призводять до того, що курсанти інколи демонструють труднощі з аналізом причинно-наслідкових зв'язків та оцінюванням альтернативних варіантів дій.

Одним із перспективних шляхів подолання цієї проблеми є використання навчальних відеоматеріалів, створених на основі узагальненого аналізу негативного досвіду виконання службово-бойових завдань. Такі матеріали дають змогу безпечно та педагогічно обґрунтовано відтворити реальні ситуації, в яких майбутнім офіцерам необхідно проявити здатність критично осмислювати події, ідентифікувати помилки, аналізувати рішення та пропонувати власні варіанти дій. Проте застосування відеоаналізу в підготовці офіцерів НГУ залишається недостатньо теоретично осмисленим та методично розробленим.

Відтак постає потреба у визначенні педагогічних умов, дидактичних принципів і методичних підходів, що забезпечують ефективний розвиток критичного мислення курсантів під час опрацювання навчальних відеоматеріалів. Недостатня наукова розробленість цього питання, а також потреба

підвищення якості професійної підготовки майбутніх офіцерів НГУ визначають актуальність і необхідність проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням формування важливих компетентностей майбутніх офіцерів НГУ присвячені праці багатьох учених, зокрема Р. Кізяна та С. Совінського, які у своєму дослідженні наголосили на значенні комплексних польових занять для формування професійних компетентностей курсантів, відзначивши, що практико-орієнтований підхід значно підвищує готовність офіцерів до виконання службово-бойових завдань [11]; М. Кгіторова і А. Пугач, які проаналізували досвід країн-партнерів НАТО, FIER й звернули увагу, що адаптація міжнародних практик до українських умов підготовки майбутніх офіцерів забезпечує підвищення рівня інтегрованих компетентностей, включно з лідерськими та професійно-психологічними [13, 14]; М. Медвідя та його співавторів, які обґрунтували необхідність системних досліджень щодо формування загальних компетентностей [18], а також продемонстрували ефективність симуляційних технологій для підвищення рівня сформованості інтегральної компетентності курсантів [19, 20]; В. Шевченко, яка звернула увагу на важливість формування професійно-психологічної компетентності майбутнього офіцера [25].

Вивченням негативного досвіду як явища займаються такі учені як А. Антибор [1], А. Грись [7], Є. Качура, Є. Котей [10], Я. Мацегора, І. Приходько, О. Колісниченко, М. Байда [17], Ю. Целікова [23] та інші. Зокрема Я. Мацегора та співавтори [17] представили методику оцінювання негативних психічних реакцій у військовослужбовців та досвід її застосування у психологічному відновленні.

Дослідженням формування та розвитку критичного мислення займаються такі учені, як О. Богданова [4], О. Богуш [54], І. Гуріненко [8], І. Ковальчук [12], О. Рибчак [21], О. Хмільяр [22], Г. Черноглазова, І. Єнана [24] та інші. Зокрема, О. Богданова [4] досліджувала педагогічні умови формування критичного мислення в курсантів, наголошуючи на необхідності системного підходу до організації навчання. Одна з таких педагогічних умов може бути застосування кейс-методу [15]. Застосування кейс-методу створює кероване освітнє середовище, в

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

якому майбутній офіцер не просто отримує знання, а вчиться аналізувати, порівнювати, оцінювати, робити висновки і обґрунтовувати рішення.

На нашу думку, за рахунок мультимодальності, динаміки подій, емоційного включення та реалістичності навчальні відеоматеріали є сильнішим інструментом формування критичного мислення у освіті, ніж класичний кейс-метод. Застосування відеоматеріалів для навчання досліджують такі учені, як Н. Бачинська [2], М. Бичко [3], К. Гринь [6], Г. Зміївський, В. Пугач [9], Л. Майборода [16] та інші. Зокрема Н. Бачинська [2] досліджувала застосування відеоматеріалів для навчання іноземної мови курсантів та військовослужбовців, а Г. Зміївський і В. Пугач [9] проаналізували проблеми використання відеоматеріалів у онлайн-навчанні з “Тактичної підготовки”. Ці дослідження підтверджують, що використання відеоматеріалів, що демонструють негативний досвід, сприяє розвитку критичного мислення та підвищенню ефективності професійної підготовки курсантів.

Попри значний обсяг наукових робіт, у сучасних дослідженнях відсутні системні методики інтеграції негативного досвіду через відеоматеріали в процес підготовки майбутніх офіцерів НГУ. Суттєвою залишається потреба в розвитку психолого-педагогічних умов та технологій, які дозволяють ефективно засвоювати відеоконтент і формувати критичне мислення як професійну компетентність.

Метою статті є обґрунтування та розроблення педагогічних умов формування й розвитку критичного мислення майбутніх офіцерів НГУ шляхом опрацювання навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для досягнення мети дослідження використано такі методи наукового пізнання: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення та систематизація науково-педагогічних джерел з проблеми розвитку критичного мислення у військовій освіті; емпіричні – аналіз педагогічного досвіду, опитування викладачів ВВНЗ; порівняльний аналіз – для зіставлення дидактичного потенціалу класичного кейс-методу та відеокейсу; метод педагогічного моделювання – для розроблення методики опрацювання навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного бойового досвіду.

Сучасні умови російсько-української війни зумовили необхідність переосмислення підходів до організації підготовки майбутніх офіцерів, актуалізували проблему пошуку педагогічних технологій, які забезпечували б високу ефективність засвоєння навчального матеріалу та формування професійно значущих компетентностей, зокрема критичного мислення.

Одним із найбільш результативних засобів вирішення зазначеної проблеми є використання навчальних відеоматеріалів, створених на основі реального, в тому числі негативного, досвіду виконання службово-бойових завдань підрозділами військових формувань. За результатами опитування викладачів ВВНЗ та аналізу їх педагогічного досвіду, проведеного авторами статті, підтверджено, що короткі відеофрагменти епізодів бойових дій (5–10 хв.) є оптимальною формою аудіовізуального супроводу навчання (рис. 1). Вони дозволяють курсантам максимально наблизити зміст навчального матеріалу до реальних умов, підвищують мотивацію до навчання та стимулюють його проблемний характер.

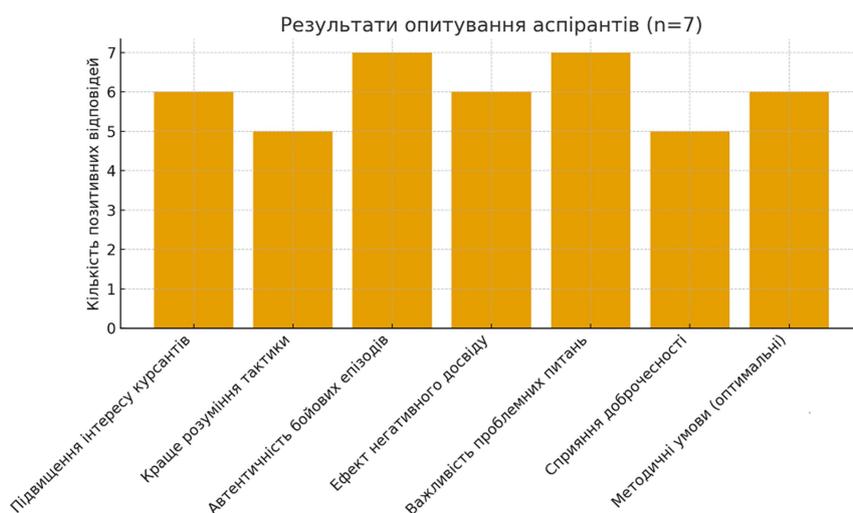

Рис. 1. Результати опитування аспірантів–викладачів ВВНЗ щодо застосування навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань (n = 7 осіб, отримані результати не мають характеру репрезентативного експерименту, однак підтверджують доцільність подальших експериментальних досліджень)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

Застосування відеоматеріалів бойового досвіду створює унікальні умови для розвитку критичного мислення. По-перше, вони сприяють формуванню вміння аналізувати обстановку, виокремлювати ключові тактичні рішення, оцінювати їх ефективність та наслідки. Перегляд ситуацій, в яких підрозділи допускали помилки або потрапляли в складні тактичні умови, формує здатність студентів виявляти причинно-наслідкові зв'язки та робити обґрунтовані висновки. По-друге, наявність негативного досвіду в сюжетах відеофрагментів активізує механізми інтелектуальної рефлексії та попереджувального аналізу, що є ключовими компонентами критичного мислення офіцера.

Ефективність зазначеної технології значно зростає при поєднанні перегляду відеофрагментів із виконанням проблемних завдань. Постановка питань до відео – як до його перегляду, так і після – сприяє розгортанню навчальної дискусії, виявленню помилоквих суджень, аргументуванню власної позиції та перевірці якості засвоєння навчального матеріалу. Так, після перегляду відеофрагмента про штурм позицій противника підрозділом курсантам пропонуються завдання щодо визначення способу пророблення проходу в мінно-вибухових загородженнях, переходу взводу в наступ, порядку застосування бойових машин та побудови бойового порядку. Виконання цих завдань стимулює не лише відтворення фактичної інформації, але й оцінку дій підрозділу, їх відповідність вимогам тактики та можливим альтернативним рішенням.

Перевагою використання відеоматеріалів бойового досвіду є також забезпечення дотримання курсантами норм академічної доброчесності. Реальні бойові епізоди не дублюють навчальні відеофільми чи статутні алгоритми дій, тому студенти не можуть відтворювати заздалегідь готові відповіді. Це змушує їх здійснювати самостійний аналіз і формулювати власні висновки, що напряму пов'язано з розвитком критичного мислення.

У процесі впровадження відеоматеріалів у зміст навчальних дисциплін важливим є дотримання певних методичних правил. До них належать: відповідність змісту відео навчальній темі, оптимальна тривалість, наявність субтитрів або голосового супроводу, передбачення форм індивідуального, групового чи колективного обговорення, поєднання відео з роботою з навчальною літературою, картами та іншими засобами наочності. Дотримання зазначених вимог дозволяє максимально посилити когнітивний ефект від опрацювання відеоматеріалу.

Важливо зазначити, що відеоматеріали негативного бойового досвіду сприяють не лише розвитку мислення, але й формуванню професійної стійкості майбутніх офіцерів, зокрема здатності критично оцінювати ризики, прогнозувати можливі загрози та

вчасно ухвалювати рішення. Це робить їх ефективним інструментом у системі професійної підготовки, орієнтованої на реальні умови сучасної війни.

Ефективність відеоконтенту як засобу розвитку критичного мислення значною мірою визначається дотриманням комплексу психолого-педагогічних умов, які активізують когнітивні процеси, сприяють глибокому осмисленню побаченого та переводять навчальне сприймання в режим рефлексивної аналітичної діяльності. У контексті підготовки майбутніх офіцерів НГУ такі умови набувають особливої актуальності, оскільки відеоматеріали нерідко відображають реальні сценарії службово-бойових ситуацій, що формують основу професійної компетентності прийняття рішень.

Поєднання візуального та вербального каналів забезпечує підвищення обсягу та точності переробки інформації. Навчальні відео, що поєднують зображення, аудіокоментар, графічні маркери та пояснення, істотно полегшують процеси аналізу, порівняння та узагальнення фактів. Оптимізація навчальних відео через сегментацію, виділення ключових моментів, темпоральну синхронізацію з поясненнями підвищує здатність курсантів до критичної інтерпретації матеріалу. Відеоконтент з чіткими акцентами (стрілки, повтор ключового епізоду, короткі паузи) сприяє переходу уваги від поверхневого спостереження до аналітичного розгляду причинно-наслідкових зв'язків. Рефлексивні паузи, запитання-навігатори (Чому відбулося саме так?, Які альтернативи були можливі?) активізують моніторинг власних суджень, що є ядром критичного мислення.

Відеоматеріали мають містити чітку операційну структуру: ситуація загрози, дії персоналу, помилки, рішення, результат. Такий формат сприяє формуванню компетентності оцінки ситуації та ухвалення рішень в умовах невизначеності. Ефективність підвищується, коли курсант вступає у взаємодію з відео як дослідник, а не пасивний спостерігач. Проблемні запитання стимулюють аналіз, узагальнення, контрастування альтернативних рішень. Відеоматеріал має стати ядром практичної дискусії, групового аналізу, моделювання ситуацій, що дозволяє формувати критичне мислення через соціальну взаємодію та аргументовано-діалогічне середовище. Після аналізу відео доцільно переходити до тренажерного відтворення аналогічних умов, що забезпечує перенесення висновків у практичну дію, а не лише в теоретичне судження. Нами розроблено авторську методику опрацювання навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань (табл. 1).

На відміну від класичного кейсу [15], відеокейс дозволяє відтворити динаміку подій, що значно підвищує глибину критичного аналізу. Включає підказки, навідні запитання, чеклисти оцінки дій, що

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ**

полегшує структурування мислення. Передбачає відтворення в групі альтернативних варіантів рішень, що виявлені під час перегляду відео. Використання платформ, де курсант може ставити мітки в ключових моментах, коментувати дії, формувати власні висновки, порівнювати їх у груповому середовищі (табл. 2).

Відеокейс – це спеціально дібраний і педагогічно структурований навчальний відеоматеріал, ство-

рений на основі реального або реконструйованого (в тому числі негативного) досвіду виконання службово-бойових завдань, який відтворює динаміку професійної ситуації та використовується як ядро проблемно-аналітичної діяльності курсантів з метою розвитку критичного мислення, формування навичок аналізу, оцінювання альтернативних рішень і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таблиця 1

Методика опрацювання навчальних відеоматеріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань

<i>Етап методики</i>	<i>Зміст діяльності викладача</i>	<i>Зміст діяльності курсантів</i>	<i>Очікуваний результат</i>
1. Підготовчий	– Визначає навчальні цілі та компетентності (критичне мислення). – Обирає відеофрагмент (3–10 хв) з реального негативного бойового досвіду. – Розробляє проблемні запитання та критерії оцінювання. – Підбирає карти, схеми, витяги зі статутів. – Визначає форму роботи (індивідуальну / групову / колективну).	– Ознайомлюються з метою заняття. – Налаштовуються на аналітичне сприйняття матеріалу.	Готовність до цілеспрямованого аналізу відео.
2. Первинний перегляд відеоматеріалу	– Створює короткий контекст ситуації (підрозділ, час, район дій). – Запускає відео без зупинок.	– Фіксують загальні спостереження: сутність події, дії підрозділу, наслідки.	Цілісне сприйняття тактичної ситуації.
3. Детальний аналіз відеофрагмента	– Зупиняє відео на ключових моментах. – Ставить запитання за схемою: “Що сталося? Чому? Як мало бути?”. – Організовує покроковий аналіз.	– Описують подію (факти). – Аналізують причини та помилки. – Пропонують альтернативні рішення згідно зі статутами і тактикою.	Формування аналітичного та критичного мислення.
4. Проблемне обговорення	– Проводить дискусію, роботу в групах, “мозковий штурм”. – Спрямовує курсантів на аргументування своїх позицій.	– Аргументують власні висновки. – Порівнюють рішення з іншими групами. – Формують узагальнені оцінки.	Поглиблений аналіз, розвиток уміння аргументувати та оцінювати ризики.
5. Узагальнення та рефлексія	– Підбиває підсумки аналізу. – Виокремлює ключові тактичні уроки. – Пояснює зв'язок висновків з вимогами бойових статутів.	– Формують індивідуальні висновки. – Заповнюють аналітичну картку: “помилка – причина – наслідок – оптимальна дія”. – Розробляють рекомендації або пам'ятку.	Закріплення тактичних умінь, формування стійких аналітичних та рефлексивних компетентностей.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика відеокейсу та класичного кейс-методу у процесі формування критичного мислення майбутніх офіцерів

<i>Критерій порівняння</i>	<i>Класичний кейс-метод</i>	<i>Відеокейс (на основі негативного бойового досвіду)</i>
Форма подання інформації	Текстовий опис ситуації, інколи з додатками (схеми, таблиці)	Аудіовізуальне відтворення реальної або реконструйованої службово-бойової ситуації
Відображення динаміки подій	Переважно статичне, події подані постфактум	Динамічне, з можливістю фіксації змін обстановки в режимі розвитку
Когнітивне навантаження	Орієнтоване на раціонально-аналітичну обробку тексту	Посилення аналітичного та перцептивного навантаження (зорового, слухового)

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ**

Продовження таблиці 2

<i>Критерій порівняння</i>	<i>Класичний кейс-метод</i>	<i>Відеокейс (на основі негативного бойового досвіду)</i>
Можливості виявлення помилок	Аналіз помилок здійснюється опосередковано, через опис	Помилки виявляються безпосередньо у процесі спостереження за діями підрозділу
Формування причинно-наслідкових зв'язків	Переважає на рівні логічного міркування	На основі візуального спостереження, зіставлення дій і результатів
Рівень розвитку критичної рефлексії	Середній, значною мірою залежить від запитань викладача	Високий, активізується за рахунок аналізу негативного досвіду та альтернативних рішень
Ризик відтворення шаблонних відповідей	Високий (можливе відтворення відомих алгоритмів або "правильних" рішень)	Мінімальний, оскільки ситуації є унікальними та не мають готових відповідей
Дотримання академічної доброчесності	Можливе копіювання або відтворення типових рішень	Стимулює самостійний аналіз і формування власних висновків
Роль викладача	Модератор обговорення, інтерпретатор тексту кейсу	Фасилітатор аналітичної діяльності, організатор рефлексії та дискусії
Можливості групової взаємодії	Обмежені рамками тексту	Розширені за рахунок колективного аналізу відеофрагментів та дискусій
Потенціал інтеграції з тренажерами та моделюванням	Обмежений	Високий, забезпечує перехід від аналізу до практичного відтворення дій
Освітній результат	Засвоєння теоретичних положень і алгоритмів дій	Розвиток критичного мислення, здатності оцінювати ризики та ухвалювати рішення в умовах невизначеності

Комплекс психолого-педагогічних умов та технологій забезпечує: розвиток вмінь аналізувати оперативну обстановку, підвищення здатності виявляти помилки та прорахунки в діях персоналу, формування критичної рефлексії щодо альтернативних варіантів поведінки, зміцнення професійної компетентності прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності.

Отже, використання відеофрагментів реальних бойових епізодів у навчанні тактичної підготовки є одним із найбільш результативних засобів розвитку критичного мислення майбутніх офіцерів НГУ, що підтверджується аналізом науково-педагогічної літератури та узагальненням педагогічного досвіду викладачів ВВНЗ. Застосування цього підходу сприяє формуванню вміння аналізувати ситуацію, ухвалювати обґрунтовані тактичні рішення, уникати помилок та підвищувати ефективність професійної діяльності офіцера в умовах службово-бойових завдань.

Висновки. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури та практики професійної підготовки майбутніх офіцерів НГУ засвідчив, що розвиток критичного мислення є однією з ключових умов їх готовності до виконання службово-бойових завдань в умовах невизначеності, ризику та динамічної зміни обстановки. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень сформованості аналітичних і рефлексивних умінь курсантів, що актуалізує пошук більш ефективних педагогічних технологій.

У результаті дослідження теоретично обґрунтовано доцільність використання навчальних відеома-

теріалів, створених на основі негативного досвіду виконання службово-бойових завдань, як засобу розвитку критичного мислення майбутніх офіцерів НГУ. Відеокейс, на відміну від класичного кейс-методу, забезпечує вищий рівень реалістичності, динамічності та емоційного залучення курсантів, що сприяє глибшому аналізу причинно-наслідкових зв'язків, виявленню помилок та формуванню здатності оцінювати альтернативні варіанти рішень.

Визначено комплекс психолого-педагогічних умов ефективного опрацювання навчальних відео-матеріалів, серед яких: поєднання візуального та вербального каналів подання інформації; проблемна спрямованість змісту відеофрагментів; організація рефлексивно-аналітичної діяльності курсантів; забезпечення групової дискусії та аргументованого обговорення; поетапність аналізу з переходом від сприйняття до узагальнення і практичного моделювання дій.

Розроблено методику опрацювання навчальних відеома матеріалів, створених на основі негативного бойового досвіду, яка передбачає послідовну реалізацію підготовчого, аналітичного, проблемно-дискусійного та рефлексивного етапів. Запропонована методика орієнтована на активну позицію курсанта як суб'єкта пізнання та забезпечує формування умінь аналізувати тактичну обстановку, аргументовано оцінювати дії підрозділів і ухвалювати обґрунтовані рішення.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання розробленої методики в процесі викладання дисциплін тактичної та професійно-орієнтованої підготовки у ВВНЗ НГУ, а також

у системі підвищення кваліфікації офіцерського складу. Матеріали статті можуть бути використані для оновлення навчально-методичного забезпечення, розроблення відеокейсів та вдосконалення форм і методів активного навчання.

Отже, наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні відеокейсу як педагогічного інструменту розвитку критичного мислення майбутніх офіцерів НГУ та в розробленні методики його системного використання на основі негативного бойового досвіду.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з експериментальною перевіркою ефективності запропонованої методики в різних умовах підготовки майбутніх офіцерів, а також з розробленням цифрових платформ для інтерактивного аналізу відеоматеріалів бойового досвіду та оцінювання рівня сформованості критичного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анцибор А.І. Проблематика набуття аутсайдерства: психодинамічні системи негативного досвіду. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*. 2012. Вип. 13. С. 119–129.

2. Бачинська Н.Я. Використання відеоматеріалів для навчання іноземної мови курсантів ВВНЗ та військово-службовців. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2021. № 3. С. 104–110.

3. Бичко М. Дослідження доцільності та ефективності використання навчальних відеоматеріалів у освітньому процесі майбутніх лікарів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 2. С. 12–18.

4. Богданова О.В. Формування критичного мислення курсантів під час навчання. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2020. Вип. 2. С. 11–14.

5. Богущ О. Вплив критичного мислення на становлення “Я-концепції” майбутнього офіцера. *Problems of modern psychology*. 2019. Вип. 43. С. 55–80.

6. Гринь К.В. Інтеграція документальних фото- та відеоматеріалів у післядипломній освіті лікарів-інтернів за спеціальністю “Психіатрія”. *Вісник проблем біології і медицини*. 2020. Вип. 3. С. 178–180.

7. Грись А.М. Асоціація як засіб трансформації негативного досвіду девіантів. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 9. Вип. 6. С. 4–13.

8. Гуріненко І.Ю. Педагогічні умови формування критичного мислення курсантів ВНЗ МНС України засобами мас-медіа. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2011. № 5(2). С. 83–88.

9. Зміївський Г., Пугач В. Використання відеоматеріалів в онлайн-навчанні з “Тактичної підготовки”: дискурс проблеми. *Новий Колегіум*. 2024. № 2. С. 80–82.

10. Канчура Є., Котей Є. Мотив вторгнення у свідомість як чинник негативного досвіду міжкультурної взаємодії. *Питання літературознавства*. 2010. Вип. 79. С. 171–179.

11. Кізян Р.В., Совінський С.Є. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ під час проведення комплексних польових занять. *Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності*. 2025. № 1. С. 59–69.

12. Ковальчук І.С. Використання технологій критичного мислення у формуванні професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81(2). С. 139–142.

13. Ктіторов М.О., Пугач А.В. Формування і розвиток професійних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ: досвід країн-партнерів НАТО і FIER для України. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 215. С. 196–202.

14. Ктіторов М.О., Пугач А.В. Формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів НГУ в контексті нової парадигми військової освіти. *Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності*. 2024. № 1. С. 37–45.

15. Курок В.П., Луценко Г.В., Зінченко Г.П. Застосування кейс-методу в процесі формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання службово-бойових завдань. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 3 (56). С. 10–17.

16. Майборода Л.А. Методичні аспекти використання відеоматеріалів у формуванні інформаційно-технологічної культури майбутніх кваліфікованих робітників. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 30. С. 220–224.

17. Мацегора Я.В. Приходько І.І., Колесніченко О.С., Байда М.С. Психометричні властивості методики “Оцінювання негативних психічних реакцій і станів у військовослужбовців” та досвід її використання у короткостроковому психологічному відновленні. *Честь і закон*. 2023. № 1. С. 114–124.

18. Медвідь М., Гавришук М. Обґрунтування необхідності здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. Вип. 2. С. 5–8.

19. Медвідь М., Красовський П., Ктіторов М., Совінський С., Круглов С., Зінченко С. Підвищення рівня сформованості інтегральної компетентності курсантів та слухачів Київського інституту Національної гвардії України з використанням симуляційних технологій. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія “Педагогічні науки”*. 2025. Вип. 3. С. 117–127.

20. Медвідь М., Медвідь Ю., Совінський С., Суслів Р., Ніколенко А., Пашинський А. Формування компетентностей майбутніх офіцерів військових формувань: закономірності змін підходів у професійній підготовці. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія “Педагогічні науки”*. 2025. Вип. 2. С. 70–80.

21. Рибчук О.Г. Активізація ресурсу резиліентності офіцера шляхом розвитку критичного мислення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Психологія*. 2024. Т. 35(74), № 2. С. 41–45.

22. Хмільяр О.Ф. Критичне та позитивне мислення офіцера. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія : Психологія. 2018. Вип. 7. С. 72–76.

23. Целікова Ю.О. Вплив негативного дитячого досвіду на формування комунікативної толерантності. *Габітус*. 2020. Вип. 18(2). С. 125–129.

24. Черноглазова Г.В., Єніна І.І. Розвиток критичного мислення курсантів льотних закладів вищої освіти при розв'язанні задач з дисципліни "Опір матеріалів". *Науковий вісник Льотної академії. Серія : Педагогічні науки*. 2023. Вип. 13. С. 184–191.

25. Шевченко В.В. Поняттєво-термінологічний аспект формування професійно-психологічної компетентності майбутнього офіцера НГУ. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 2(2). С. 152–157.

REFERENCES

1. Antsybor, A.I. (2012). Problematyka nabuttia autsajderstva: psykhodynamichni systemy nehatyvnoho dosvidu [Issues of acquiring outsider status: psychodynamic systems of negative experience]. *Problems of political psychology*, Issue 13, pp. 119–129. [in Ukrainian].

2. Bachynska, N.Ya. (2021). Vykorystannia videomaterialiv dlia navchannia inozemnoi movy kursantiv VVNZ ta viiskovosluzhbovtiv [Use of video materials for teaching foreign languages to cadets and servicemen]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, No. 3, pp. 104–110. [in Ukrainian].

3. Bychko, M. (2024). Doslidzhennia dotsilnosti ta efektyvnosti vykorystannia navchalnykh videomaterialiv u osvithnomu protsesi maibutnykh likariv [Study of the feasibility and effectiveness of using educational video materials in the educational process of future doctors]. *Education. Innovation. Practice*. Vol. 12(2), pp. 12–18. [in Ukrainian].

4. Bohdanova, O.V. (2020). Formuvannia krytychnoho myslennia kursantiv pid chas navchannia [Formation of critical thinking of cadets during training]. *Collection of scientific papers of the National Academy of the National Guard of Ukraine*, Issue. 2, pp. 11–14. [in Ukrainian].

5. Bohush, O. (2019). Vplyv krytychnoho myslennia na stanovlennia Ya-kontseptsii maibutnoho ofitsera [Influence of critical thinking on the formation of the self-concept of a future officer]. *Problems of modern psychology*, Issue 43, pp. 55–80. [in Ukrainian].

6. Hryn, K.V. (2020). Intehratsiia dokumentalnykh foto-ta videomaterialiv u pislidiplomnii osviti likariv-interiv za spetsialnistiu Psykhiatrii [Integration of documentary photo and video materials in postgraduate education of medical interns in Psychiatry]. *Bulletin of problems in biology and medicine*, Issue. 3, pp. 178–180 [in Ukrainian].

7. Hrys, A.M. (2015). Asotsiatsiia yak zasib transformatsii nehatyvnoho dosvidu deviantiv [Association as a means of transforming the negative experience of deviants]. *Actual Problems of Psychology*, Vol. 9(6), pp. 4–13. [in Ukrainian].

8. Hurinenko, I.Yu. (2011). Pedahohichni umovy formuvannia krytychnoho myslennia kursantiv VNZ MNS Ukrainy zasobamy mas-media [Pedagogical conditions for the formation of critical thinking of cadets of HEIs of the MES of Ukraine by means of mass media]. *Bulletin of Lviv State University of Life Safety*, No. 5(2), pp. 83–88. [in Ukrainian].

9. Zmiivskiy, H. & Puhach, V. (2024). Vykorystannia videomaterialiv v onlain-navchanni z Taktychnoi pidhotovky: dyskurs problemy [Use of video materials in online training in Tactical Training: problem discourse]. *New collegium*, No. 2, pp. 80–82. [in Ukrainian].

10. Kanchura, Ye. & Kotei, Ye. (2010). Motyv vtornnennia u svidomist yak chynnyk nehatyvnoho dosvidu mizhkulturnoi vzaiemodii [The motive of intrusion into consciousness as a factor of negative experience of intercultural interaction].

Problems of literary criticism, Issue 79, pp. 171–179. [in Ukrainian].

11. Kizian, R.V. & Sovinskyi, S.Ye. (2025). Formuvannia profesiynykh kompetentnosti maibutnykh ofitseriv NHU pid chas provedennia kompleksnykh polovykh zaniat [Formation of professional competencies of future officers of the NGU during complex field classes]. *Problems of law enforcement and educational activity*, No. 1, pp. 59–69. [in Ukrainian].

12. Kovalchuk, I.S. (2018). Vykorystannia tekhnologii krytychnoho myslennia u formuvanni profesiino-komunikativnoi kompetentnosti maibutnykh ofitseriv [Use of critical thinking technologies in forming the professional-communicative competence of future officers]. *Collection of research papers "Pedagogical sciences"*, Issue 81(2), pp. 139–142. [in Ukrainian].

13. Kitorov, M.O. & Puhach, A.V. (2024). Formuvannia i rozvytok profesiynykh kompetentnosti maibutnykh ofitseriv NHU: dosvid krain-partneriv NATO i FIEP dlia Ukrainy [Formation and development of professional competencies of future NGU officers: experience of NATO and FIEP partner countries for Ukraine]. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*, Vol. 215, pp. 196–202. [in Ukrainian].

14. Kitorov, M.O. & Puhach, A.V. (2024). Formuvannia liderskoi kompetentnosti maibutnykh ofitseriv NHU v konteksti novoi paradyhmy viiskovoi osvity [Formation of leadership competence of future NGU officers in the context of the new paradigm of military education]. *Problems of law enforcement and educational activity*, No. 1, pp. 37–45. [in Ukrainian].

15. Kurok, V.P., Lutsenko, H.V. & Zinchenko, V.P. (2024). Zastosuvannia keis-metodu v protsesi formuvannia hotovnosti maibutnykh ofitseriv NHU do vykonannia sluzhbovo-boiovykh zavdan [Use of the case method in forming the readiness of future NGU officers to perform service and combat tasks]. *Buletin in of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, Vol. 3(56), pp. 10–17. [in Ukrainian].

16. Maiboroda, L.A. (2012). Metodychni aspekty vykorystannia videomaterialiv u formuvanni informatsiino-tekhnolohichnoi kultury maibutnykh kvalifikovanykh pratsivnykiv [Methodological aspects of using video materials in shaping the information and technological culture of future qualified workers]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, Issue 30, pp. 220–224. [in Ukrainian].

17. Matsehora, Ya.V., Prykhodko, I.I., Kolesnichenko, O.S. & Baida, M.S. (2023). Psykhometrychni vlastyvoli metodyky "Otsiniuvannia nehatyvnykh psykhichnykh reaktsii ta staniv u viiskovosluzhbovtiv" ta dosvid yii vykorystannia u korotkistrokovomu psykholohichnomu vidnovlenni [Psychometric properties of the method "Assessment of negative mental reactions and states in servicemen" and experience of its use in short-term psychological recovery]. *Honor and Law*, No. 1, pp. 114–124. [in Ukrainian].

18. Medvid, M. & Havryshchuk, M. (2023). Obgruntuvannia neobkhdnosti zdiisnennia doslidzen shchodo formuvannia zahalnykh kompetentnosti maibutnykh ofitseriv Natsionalnoi hvardii Ukrainy v protsesi profesiinoi pidhotovky [Justification of the need for research on the formation of general competencies of future NGU officers in the process of professional training]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military Special Sciences*, Issue 2, pp. 5–8. [in Ukrainian].

19. Medvid, M., Krasovskiy, P., Kitorov, M., Sovinskyi, S., Kruhlov, S. & Zinchenko, S. (2025). Pidvyshchennia rivnia sformovanosti intehranoi kompetentnosti kursantiv ta slukha

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

chiv KI NHU z vykorystanniam symuliatyinykh tekhnolohii [Improving the level of integrated competence of cadets and students of the Kyiv Institute of the NGU through simulation technologies]. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series "Pedagogical Sciences"*, Issue 3, pp. 117–127. [in Ukrainian].

20. Medvid, M., Medvid, Yu., Sovinskyi, S., Suslov, R., Nikonenko, A. & Pashynskiy, A. (2025). Formuvannya kompetentnosti maibutnikh ofitseriv viiskovykh formuvan: zakonmironosti zmin pidkhodiv u profesiinii pidhotovtsi [Formation of competencies of future military officers: regularities of changes in approaches to professional training]. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series "Pedagogical Sciences"*, Issue 2, pp. 70–80. [in Ukrainian].

21. Rybchuk, O.H. (2024). Aktyvizatsiia resursu rezylentnosti ofitsera shliakhom rozvytku krytychnoho myslennia [Activation of an officer's resilience resource through the development of critical thinking]. *Scientific notes of Tavriya Volodymyr Vernadskiy National University. Series: Psychology*, Vol. 35(74), No. 2, pp.41–45 [in Ukrainian].

22. Khmiliar, O.F. (2018). Krytychne ta pozytyvne myslennia ofitsera [Critical and positive thinking of an officer]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Psychology Series*, Issue 7, pp. 72–76. [in Ukrainian].

23. Tselikova, Yu.O. (2020). Vplyv nehatyvnoho dytichocho dosvidu na formuvannya komunikatyvnoi tolerantnosti [Impact of negative childhood experience on the formation of communicative tolerance]. *Habitus*, Issue 18(2), pp. 125–129. [in Ukrainian].

24. Chornohlazova, H.V. & Yenina, I.I. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia kursantiv lotnykh zakladiv vyshchoi osvity pry rozviazanni zadach z dystsypliny Opir materialiv [Development of critical thinking of cadets of aviation HEIs in solving problems in the discipline "Strength of materials"]. *Scientific Bulletin of Flight Academy. Section of Pedagogical Sciences*, Issue 13, pp. 184–191. [in Ukrainian].

25. Shevchenko, V.V. (2018). Poniattievo-terminolohichnyi aspekt formuvannya profesiino-psykholohichnoi kompetentnosti maibutnoho ofitsera NHU [Conceptual and terminological aspect of the formation of professional-psychological competence of a future NGU officer]. *Buletin in of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, Issue 2(2), pp. 152–157. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.11.2025

Прийнято до друку: 23.01.2026

Опубліковано: 26.02.2026

УДК 378.4:330.34

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351451>

Роман Горбатюк, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри машинознавства та транспорту

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1497-1866>

Микола Рутило, кандидат технічних наук, доцент
кафедри машинознавства та транспорту

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2052-6101>

Роман Загородній, кандидат технічних наук, доцент
кафедри машинознавства та транспорту

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5327-6938>

Назар Бурега, кандидат технічних наук, доцент
кафедри машинознавства та транспорту

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7541-633X>

Степан Сіткар, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри машинознавства та транспорту

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4599-454X>

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

У статті обґрунтовано ефективність імітаційного моделювання у підготовці майбутніх фахівців спеціальності А5.38 Професійна освіта (Транспорт). Застосування такого методу забезпечує формування професійних компетентностей; розвиває аналітичне, критичне та системне мислення; підвищує навчальну мотивацію студентів. Імітаційне моделювання в середовищі MATLAB/Simulink трансформує освітній процес, створюючи умови для побудови "цифрових двійників" систем транспортних засобів, досліджуючи енергетичні процеси без ризику пошкодження дороговартісного обладнання.

Ключові слова: імітаційне моделювання; професійна освіта; навчальна мотивація; цифрові технології; професійні компетентності; освітній процес; транспортні засоби; майбутні фахівці; енергетичні процеси.

Рис. 3. Літ. 9.